

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

21^E JAARGANG

WOENSDAG 5 AUGUSTUS 1936

No. 1075

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).*

Assistent-Redacteur: L. R. W. Soutendijk.

*Redactie-adres: Pieter de Hoohweg 122, Rotterdam.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruijgeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.*

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD.

	Blz.
HET EXPERIMENT-BLUM door <i>Dr. Felix Pinner</i>	566
De landbouw-crisis-politiek in Finland door <i>Prof. Dr. C. A. Verrijn Stuart</i>	568
Ongevallen in de luchtvaart door <i>J. A. F. Ch. H. van den Broeke</i>	570
AANTEKENINGEN:	
Buitenlandsche handel en bewapeningsconjunctuur van Engeland.....	572
De buitenlandsche handel van Japan op een keerpunt.....	573
MAANDLIJFERS:	
Indexcijfers van Nederlandsche aandelen.....	571
ONTVANGEN BOEKEN.....	575
Statistieken:	
Groothandelsprijzen.....	574—575
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten.....	573, 576

ROTTERDAM, 3 AUGUSTUS.

De overeenkomst met Egypte en de vlootovereenkomst met Rusland bewijzen, dat Engeland zijn streven op politiek terrein reeds met eenige successen bekroond ziet. De toezeggingen, welke aan Portugal gedaan zouden zijn, indien dit land tegenover Spanje of tegenover koloniale aanspraken hulp zou behoeven, doen zien, dat met de toenemende militaire kracht ook de buitenlandsche politiek zelfbewuster wordt. De Engelsche houding tegenover het Verre Oosten ondergaat den laatsten tijd evenzeer een wijziging. Na de reis van Sir Leith Ross gaat Engeland in China een zelfstandige politiek voeren, los van Japan, en zelfs in strijd met Japansche belangen. De verhouding tot Rusland zal naast het vlootverdrag ook door het Engelsche handelscrediet bevorderd kunnen worden.

Het internationaal overleg is, door de bereidverklaring van Italië en Duitschland om met de Locarno-staten te confereeren, iets verder gekomen. Ook de pogingen van de Fransche Regeering om internationale gevolgen van den Spaanschen burgeroorlog te vermijden, verdienen de aandacht.

Regeeringscontact zal tenslotte moeten steunen op een contact tusschen de volken. De Poolsche Regeering blijkt dit te bevorderen door het bezoek van eenige ministers aan ons land, welk bezoek allereerst voortkomt uit haar wensch een betere onderlinge kennis tusschen landen, welke voor ongeveer dezelfde vraagstukken staan, tot stand te brengen.

Tot een onderling waardeeren van de volken kan ook het internationaal toerisme bijdragen. Dit maakt de te Berlijn geopende Olympische Spelen tot een belangrijke gebeurtenis, ook buiten de sportwereld; de overeenkomst betreffende den transatlantischen luchtdienst tusschen Engeland, Canada, Ierland en de Vereenigde Staten, zal ongetwijfeld de betrekkingen tusschen de oude en de nieuwe wereld ten goede komen.

De gunstige ontwikkeling van den economischen toestand in Amerika, o.a. weer blijkend uit betere productie-, ontvangst- en winstcijfers, gaat gepaard met groote begrootingstekorten. Deze zijn, naast de bonusuitkeeringen, voor een deel te wijten aan de groote werkverschaffingen. Het uitvoeren van openbare werken, ondanks begrootingstekorten, zal ook in Frankrijk en, wat ons land betreft, in Amsterdam een rol gaan spelen. De ernstige financiële toestand van deze stad is door den wethouder van financiën aldaar in het licht gesteld. Te zelfder tijd dienen B. en W. een groot plan voor werkverruiming in, waarmede f 93 millioen gemoeid zullen zijn.

De actieve pogingen tot werkverruiming in de hoofdstad (de meer-werkactie) hebben reeds veel opdrachten voor seizoenarbeid tengevolge gehad. De voorgenomen uitbreiding, welke de Bataafsche aan haar etablissementen te Amsterdam wil geven, zal in belangrijke mate tot werkverruiming bijdragen.

Ook de Nederlandsche Regeering zal de werkverschaffing uitbreiden, zooals met de aangekondigde wijzigingen in de werkloozensteun is gemeld.

HET EXPERIMENT-BLUM.

(Vergelijking met andere conjunctuurexperimenten.)
Inleiding.

In het centrum der zoogenaamde actieve conjunctuurpolitiek, die allengs in de praktijk van zooveel landen en in de theoretische opvattingen van zooveel economen is doorgedrongen, in het centrum van de moderne leer, dat het in de crisis beter zou zijn uit te geven, dan te sparen, staat — dat hebben alle gevallen, waarin zij tot dusver werd toegepast, met groote duidelijkheid bewezen — als het ontstekende element de *credietexpansie*. Hetgeen men de „ontsteking” noemt, trad altijd eerst in, wanneer het gelukte, nieuwe investeringen te vinden en de credietnemers, die bereid en in staat waren, deze ten uitvoer te brengen, met de crediet verleende of crediet scheppende groepen samen te brengen. De *devaluatie*, waaraan aanvankelijk algemeen en door sommige kringen ook thans nog de eigenlijk ontstekende werking wordt toegeschreven, is niet de prikkelende, maar de psychologisch effenende factor.

Het bewijs hiervan levert het feit, dat landen gelijk Duitsland en Italië, die om gemotiveerde of ongemotiveerde redenen de devaluatie tot dusver hebben vermeden, niettemin door credietexpansie een verstrekkende actieve conjunctuurpolitiek konden doorvoeren. In plaats van de effening der wegen, die leiden naar het op gang brengen van de conjunctuur, is bij deze landen echter juist het tegenovergestelde bereikt, namelijk verscherpte spanningen en wrijvingen. Niemand kan er echter aan twifelen, dat deze landen tenslotte eens genoodzaakt zullen zijn, de devaluatie, die zij bij het begin van hun experimenten hebben vermeden, later binnen te halen. Met andere woorden, de dingen verlopen vlotter, wanneer het valutapolitieke bassin, waar de credietexpansie kan binnenstromen, vooraf wordt gecreëerd. Alleen moet het valutapolitieke kader, indien men werkelijk met een belangrijke credietexpansie te maken heeft, dan later worden verruimd of verbroken.

Methoden der „ontsteking”.

Welke is nu in de veelheid der conjunctuur-expansionistische experimenten de positie van het onlangs begonnen *Fransche experiment*? Joseph Caillaux, de meesterlijke technicus van de oude, conservatieve financiële politiek, heeft het experiment-Blum als een Roosevelt-actie in lilliputformaat aangeduid. Dat is een epigram, dat, gelijk alle beknopte formules slechts één zijde van de zaak raakt. Evenmin als — op Fransche verhoudingen toegepast — het woord lilliputformaat juist is, kenschetst de vergelijking met de Roosevelt-actie meer dan een uiterlijke overeenkomst. De invoering van de veertigurige werkweek, d.w.z. de verkorting van den werktijd met *looncompensatie*, die voor Frankrijk tot dusver het voornaamste deel van de actie vormt, was voor Roosevelt slechts een van de vele deelen van zijn program en misschien nog niet eens het belangrijkste.

Andere bestanddeelen van het Fransche experiment, gelijk bijv. het uitstellen van de devaluatie en bepaalde tendenzen van den Franschen landbouwsteun, die veel meer aan de marktregeling van Darré dan aan de Amerikaansche landbouwpolitiek herinneren, schijnen door het Duitsche voorbeeld geïnspireerd, terwijl omgekeerd de aan den Franschen kant aanvankelijk gevoerde loonsverhoogingspolitiek het tegendeel vormt van de Duitsche loonsverlagingspolitiek. Daarentegen raakt op het punt van de politiek van het goedkope geld het Fransche experiment het Engelsche. Slechts met dit verschil, dat het goedkope geld in Frankrijk niet organisch door tijdelijke beperking van de vraag naar kapitaal van staatswege, maar mechanisch door gedecreteerde en geforceerde discontoverlagingen der Bank van Frankrijk, ondanks voortgezette en zelfs toegenomen kapi-

taaleischen van den Staat, zal worden georganiseerd. Maar al deze uiterlijke punten van overeenkomst, nu eens met deze, dan weer met geene bestanddeelen der buitenlandsche acties vormen geenszins het specifieke van het Fransche experiment. Dit specifieke schuilt in het geheel niet in hetgeen aanwezig is, maar in hetgeen *ontbreekt*, althans voorloopig ontbreekt.

De tot dusver uitgevoerde conjunctuuracties hebben effect gehad, omdat langs den weg der credietexpansie *supplettoire investeringen* werden gecreëerd. (Dat geldt ook voor Roosevelt's New Deal, ofschoon hier de conjunctuurpolitiek ook van de zijde der consumptie werd aangevat). Alleen daardoor hebben zij den vicieuzen cirkel beëindigd, de wanverhouding tusschen kosten en opbrengsten, de eigenlijke oorzaak van het inkrimpingsproces, uitgeschakeld en in plaats van de verlammeende ongelijkheid tusschen kans en risico een nieuw evenwicht tusschen beide laten ontstaan. Langs den weg van de „Mengen”conjunctuur kwam het tot de kostendegressie en de prijsbeweging, voor zoover zij ontstond, was niet het primaire, maar ten hoogste een secundair element van de ontsteking. Eerst de uitbreiding van den omzet was het, die de winsten opvoerde en daardoor tot versterkte kapitaalvorming en tot grootere belastingopbrengsten leidde.

Daarmede is stellig nog niet het definitieve oordeel over het *productieve* effect der investeringspolitiek in de verschillende landen gesproken, maar ten hoogste het oordeel over het functioneele effect *der eerste phase*. Zoolang de investeringen in uitvoering zijn, werkt de expansiekringel en produceert, onverschillig wat wordt vervaardigd, stijgende opbrengsten, stijgende kapitaalvorming, verminderde werkloosheid en toegenomen belastingopbrengsten. Het eindresultaat zal eerst te overzien zijn, indien na voltooiing der investeringen de vraag ontstaat, of zij niet slechts tijdelijke winsten, maar ook permanente rentewinsten opleveren en voor vele dezer landen valt thans reeds te voorspellen, dat het eindresultaat geen goed zal zijn.

De compositie in het ondernemersschap.

Hetgeen echter het Fransche experiment van alle overige tot dusver bekende credietpolitieke acties onderscheidt, is het gevaar, dat *reeds in de eerste phase* de ontsteking zal falen. In Frankrijk ontbraken tot dusver niet slechts, gelijk in Duitsland, de *productieve* investeringsprogramma's, maar de investeringsprogramma's *in het algemeen*. Zeker, de Regeering van het volksfront heeft ze voor een later tijdperk in het vooruitzicht gesteld, maar het kan nog lang duren, voor zij zijn uitgewerkt en uit de geschiedenis der investeringsprogramma's van andere landen weten wij, dat dan nog geruimen tijd pleegt te verlopen, alvorens zij van het papier in de werkelijkheid worden getransponeerd en hun effect kunnen ontplooiën. Hetgeen tot dusver over den omvang en in het bijzonder over het tempo van het werkverschaffingsprogramma aan het Fransche parlement bekend werd gemaakt, maakt de verwachtingen niet zeer groot. Weliswaar heeft het totale plan betrekking op Frs. 20 milliard voor de eerstvolgende drie jaren, maar aan *directe orders* zal dit jaar niet meer dan voor één milliard worden geplaatst.

Intusschen is echter in Frankrijk een proces van de kapitalistische *decompositie* ingeleid, dat *tegen* het herstel van het door de crisis reeds geschokte evenwicht tusschen kosten en opbrengsten werkt en de destructie steeds dieper in het ondernemersbedrijf dreigt binnen te drijven, hoe langer zij duurt, zonder door den overgang naar de „Mengen”conjunctuur te worden opgevangen. Hetgeen in Frankrijk op het oogenblik gebeurt en vooralsnog uitsluitend geschiedt, is een verhooging van het inkomen der arbeiders met gemiddeld 13 pCt. langs den weg van

nominale verhooging van de loontarieven, waar echter tengevolge van de looncompensatie voor de verkorting van den werktijd enz. een stijging der loonuitgaven der ondernemers met 35 pCt. tegenover staat.

Vele van de thans doorgedreven arbeiderseischen — gelijk de wettelijke verankering van de tariefcontracten, de invoering van betaalde vacantie en zelfs een deel van de effectieve loonsverhoogingen — kunnen van sociaal standpunt in het algemeen gemotiveerd zijn. Dit kan echter het feit niet veranderen, dat door een zoo inconsequente verhooging der ontvangsten voor de arbeidersconsumenten en de vermeerdering der uitgaven voor de ondernemingen de ongelijkheid der kosten van de bedrijven niet wordt geëlimineerd, maar integendeel nog aanzienlijk moet worden verscherpt. In het moderne industrieel bedrijf, waar de productie van goederen voor onmiddellijke consumptie bijna overal slechts een derde der totale industrieel productie, de vervaardiging van productiegoederen echter twee derden der totale productie vormt, is de prikkeling van de conjunctuur van de zijde der consumptie een hoogst problematiek middel.

Steeds konden door het in gang zetten van de zogenoemde koopkrachttheorie in het gunstigste geval conjuncturen worden verlengd, nooit crises overwonnen, omdat toegenomen loonen voor de in de consumptie-industrie suppletioir te werk gestelde arbeiders in de totale koopkrachtbalans van den arbeidersstand zonder effect verloren gaan, wanneer dezelfde loonsverhoogingen de ondernemers der productie- en investeringsgoederenindustrieën aanleiding geven, hun activiteit wegens twijfelachtige of pessimistische beoordeeling der rentabiliteit van nieuw te creëren investeringen te vernederen en dienovereenkomstig arbeiders te ontslaan. Zelfs de impulsen van een loonstijging van gemiddeld 13 pCt., die ten hoogste in de consumptie-industrieën tot een compenseerende kostendegressie kunnen leiden, kunnen zich in de totale conjunctuurbalans niet achteraf ontplooiën, wanneer er in de productiegoederenindustrieën tengevolge van de met 35 pCt. toegenomen uitgaven voor loonen een niet te compenseeren kostenprogressie tegenover staat. Bijgevolg bestaat het aan zekerheid grenzende gevaar, dat de werkloosheid, die door den overgang naar de 40-urige werkweek mechanisch weg-georganiseerd zal worden, door de verscherping der crisis in de productiegoederenindustrieën langs een omweg in versterkte mate terugkeert.

Kapitaalmobilisatie of vermogensvertering?

Hetgeen de Fransche Minister van Financiën, Vincent Auriol, tegenover andere landen als het bijzondere Fransche actief, als de kans voor grootere kapitalistische soliditeit aandient, namelijk het feit, dat Frankrijk voor zijn conjunctuur-experiment in het geheel geen crediet behoeft te creëren, maar vele milliarde reeds aanwezig, in den vorm van biljetten, goud of gevluchte buitenlandsche beleggingen voor de Fransche huishouding gesteriliseerd kapitaal slechts behoeft te mobiliseeren, kan aan deze constellatie niets veranderen. Stellig, Frankrijk heeft in groteren omvang dan welk ander land ook zulke doode kapitaalreserves. Indien het zou gelukken, deze met overwinning van het begrijpelijke wantrouwen van haar bezitters in productieve beleggingen te herscheppen, behoefde het niet, gelijk Duitschland, kapitaal te creëren en daarmede het spaarvermogen van toekomstige generaties met een problematieke hypotheek bij voorbaat te belasten. Maar wanneer de Fransche conjunctuurpolitiek blijft, wat ook de vroegere crisispolitiek altijd is geweest, wanneer namelijk het uit de schuilhoeken te voorschijn gebrachte kapitaal toch slechts zou worden gebruikt voor dezelfde doeleinden, die de tot dusver gevolgde financieele politiek het ook reeds had toegedacht, namelijk tekorten te dekken, tekorten van den Staat en thans

nog tekorten van particuliere ondernemingen, dan valt niet in te zien, hoe het vertrouwen moet terugkeeren en het gemis aan evenwicht in de begrootingen van den Staat en de particuliere ondernemingen moet worden opgeheven.

Laval wilde met zijn deflatie-experiment de uitgaven in de staats- en particuliere huishouding zoover besnoeien, dat het evenwicht langs dezen weg hersteld zou worden. Blum en Auriol willen de uitgaven niet beperken, maar integendeel nog verhogen. Met het kapitaal, dat zij mobiel maken, of met het crediet, dat zij thans langs den weg der kleine hulpinflatie van Frs. 10 milliard en, wanneer het kapitaal ondanks aantrekkelijke inschrijvingsvoorwaarden faalt, in de toekomst in grootere doses willen scheppen, beoogen zij voornamelijk de te geringe ontvangsten niet alleen van den Staat, maar ook van de particuliere ondernemingen aan te vullen. Zij willen voor de aan de ondernemingen opgelegde meerdere uitgaven verlichting scheppen door belastingreducties, door exportpremies en door andere subsidies en de renteverlagingspolitiek van de Bank van Frankrijk in dienst stellen van dezelfde doeleinden.

Het crediet wordt dus, evenals vóór Laval, ter overwinning van tekorten, voor compensatie en verhooging van consumptieve uitgaven gebruikt, slechts met dit verschil, dat de tekorten veel grooter dreigen te worden. Crediet van dezen aard werkt echter evenmin productief als ontstekend en het proces van aandrijving, dat in andere landen langs den weg van investeringen het winst- en kapitaal-expansieproces heeft ontketend, kan op deze wijze in Frankrijk, zelfs in den functioneelen vorm der eerste phase, niet in gang komen.

Frankrijk voert in werkelijkheid in het geheel geen actieve conjunctuurpolitiek, maar neemt slechts *haar witerlijken vorm* over. Het is een rivier zonder bron, die men in beweging heeft gebracht en waarin men water giet, dat men uit de rivier zelf heeft geput. Wil men speciaal het verschil tusschen de Duitsche en de Fransche methode tot een korte formule terug brengen, dan zal men dit ongeveer op de volgende wijze kunnen doen: Duitschland, dat geen doode kapitaalreserves heeft, creëert kapitaal, dat waarschijnlijk improductief verdroogt en de toekomstige kapitaalreproductie van het land tot schade van zijn groote en kleine beleggers problematiek maakt. Frankrijk verandert, zelfs indien het hem gelukt, zijn doode kapitaalreserves te mobiliseeren en in zijn tegenwoordig experiment tot haar recht te brengen, renteniers- en ondernemersvermogens in inkomen, dat sneller verteerd wordt dan het is ontstaan.

Kan de verkeerde start worden verbeterd?

Indien niet alle teekenen bedriegen, zal zoowel aan het einde der Duitsche als aan dat van de Fransche credietexpansie de *devaluatie* staan. Voor Frankrijk is dat zonder twijfel ernstig en noodlottig. Maar het bedenkelijkste resultaat zou nog niet eens in de devaluatie zelf schuilen, maar in het feit, dat het een devaluatie zou kunnen worden, waar als tegenwicht geen toeneming aan substantie of verbeterde arbeidsmogelijkheden, waarschijnlijk niet eens een korte of lange herleving van de conjunctuur tegenover zou staan. Alle landen, die tot actieve conjunctuurpolitiek besloten, hebben een paard ingespannen, waarvan men nog niet definitief weet, waarheen het hun economie tenslotte zal brengen.

Frankrijk heeft bovendien nog zijn paard aan het verkeerde einde getuigd, doordat het niet met nieuwe investeringen, maar met loonsverhoogingen en koopkrachtexperimenten begon. Bovendien behoort Frankrijk in tegenstelling tot vele andere, reeds sterk gerationaliseerde landen, evenals Engeland tot de staten, die het geenszins, afgezien van de nu eenmaal onvermijdelijke bewapening, aan nuttige of zelfs dringende *investeeringsreserves* ontbreekt. Zijn wo-

ningvoorraad zou een moderniseering kunnen gebruiken. Spoorwegwezen en landbouw zouden door rationalisatie zonder twijfel rendabeler zijn te maken. Voor dergelijke doeleinden zou waarschijnlijk ook de eveneens in ruime mate aanwezige kapitaalreserve van het Fransche volk beschikbaar worden gesteld, wanneer de kostencompensatie op een gezonde basis zou kunnen worden gebracht. Het lot van de Fransche huishouding hangt af van de vraag, of de verkeerde start nog tijdig verbeterd kan worden en een doelmatige investeringspolitiek in actie kan worden gebracht, nog vóór het decompositieproces in het ondernemerswezen een onherstelbaren graad heeft bereikt.

Nadruk verboden.

Dr. FELIX PINNER.

DE LANDBOUW-CRISIS-POLITIEK IN FINLAND.

Zooals bekend behoort Finland tot die landen, welke de depressie hebben weten te overwinnen, mede ingevolge de aanstonds in 1931 toegepaste muntcorrectie, waarbij de finmark in October aan het pond sterling werd gekoppeld in de, sedert steeds gehandhaafde, verhouding van 227 f.m. voor het pond. De werkloosheid is er, mag men zeggen, geheel verdwenen. Het aantal der bij de arbeidsbeurzen ingeschrevenen was volgens de laatste opgaven van Mei jl. 2795 tegen 13189 in Mei 1932, en dat der bij den werkloosheidsdienst ingeschrevenen resp. 8132 tegen 53387; de productie-index (gewerkte uren in procenten van de overeenkomstige periode in 1926) was in het tweede kwartaal van dit jaar 109,4; de hoeveelheids-index der industriele productie was in Maart 156 (Maart 1926 = 100); het aantal faillissementen daalde van 1251 in het jaar 1933 op 724 in 1935 (212 in de eerste 4 maanden van 1936) en het bedrag der geprotesteerde wissels van 24,9 op 14,7 miljoen f.m. (4.6 in de eerste 5 maanden van 1936). Het staatsbudget sluit reeds enkele jaren met een batig saldo; de index der kosten van levensonderhoud (1914 = 100) daalde van 1025 in het eerste halfjaar van 1932 op 983 in Mei jl. Zoo ware er meer te vermelden.

Finland is, zooals men weet, nog steeds een overwegend agrarisch land. In oppervlakte een der grootste landen van Europa (388.217 km² tegen b.v. 230.628 voor Groot-Britannië, of 305.555 voor Italië) is het tevens een der dunst bevolkte. In 1934 telde het land slechts 3,8 miljoen inwoners. Van het grondgebied, dat voor 11,5 pCt. uit meren bestaat, is dan ook slechts 6,6 pCt. in cultuur (in het Zuiden 11,8 en in het Noorden 1,1 pCt. der oppervlakte). Maar van de bevolking, die voor 79,6 pCt. op het land woont, is niet minder dan 59,6 pCt. in den landbouw werkzaam, tegen b.v. 20,2 pCt. in ons land. Het is dan ook zeker begrijpelijk, dat de in 1929 ingetreden landbouw-crisis het land voor hoogst ernstige problemen stelde. De regeering zag zich genoopt op verschillende wijze in te grijpen. Van de terzake genomen maatregelen willen wij hier, aan de hand eener daarover door den heer J. H. Konttinen, hoofdamtenaar aan het landbouwministerie te Helsinki, geschreven studie, een beknopt beeld geven. Misschien kan zulks hier, waar men nog steeds doende is op dit gebied te experimenteren, van enig nut zijn. De getroffen regelingen hebben er, naar de heer K. schrijft, toe geleid, dat de landbouw-depressie „has been overcome on the whole and that the remunerativeness of agriculture has been restored to a more normal level”.

De depressie zette, zooals gezegd, ook in Finland in 1929 in. De index der binnenlandsche prijzen voor landbouwproducten in den groothandel (1926 = 100) liep tot 110 in 1928 op, om daarna in 1929 tot 100 te dalen, in 1930 tot 82 en in Juni 1931 tot 70. Begrijpelijkkerwijs leidde een zoo aanzienlijke prijsdaling op korten termijn tot het verdwijnen van winstmogelijkheid, beperking der voortbrenging, werkloosheid, faillissementen en gedwongen verkoop van bedrijven.

Reeds spoedig greep de regeering in met maatregelen tot steun van den landbouw. Achtereenvolgens vermelden wij die, welke de veehouderij en de zuivelproductie golden; den steun aan den graanbouw, en de regelingen tot verlichting van den schuldenlast der bedrijven.

Veeteelt en zuivelproductie zijn van oudsher de hoofdbron van inkomen der landbouwers in Finland geweest. Vandaar, dat de regeeringsmaatregelen in de eerste plaats deze onderdeelen van het landbouwbedrijf golden. Reeds in December 1928 was een wet tot stand gekomen, waarbij uitvoercertificaten werden verstrekt aan exporteurs van varkensvleesch en van eieren, met de bedoeling de productie en vooral den uitvoer dezer producten te bevorderen. De wet, die voor 5 jaar van kracht zou blijven, gaf den exporteur der genoemde waren een certificaat ten bedrage van het invoerrecht, dat over het uitgevoerde bij invoer zou verschuldigd zijn. De houder van het certificaat ontleende daaraan het recht om, binnen 6 maanden, eieren, varkensvleesch, rogge en gerst in te voeren vrij van invoerrecht, en in zoodanige hoeveelheid, dat het normaliter daarop verschuldigde invoerrecht gelijk stond met het bedrag van het uitvoercertificaat. In 1931 werd de wet uitgebreid in dezen zin, dat de houder van het certificaat het mocht overdragen aan anderen, en dat het ook voor den invoer van tarwe en van rogge- of gerstemeel gelden zou.

De gevolgen der wet waren opmerkelijk; terwijl in 1928 slechts een waarde van 152.000 finmark aan eieren werd uitgevoerd, naast een invoer ter waarde van ruim 1 miljoen, was reeds in 1929 de uitvoer viermaal grooter, en werd in 1933 aan eieren uitgevoerd voor een waarde van 132,5 miljoen f.m. De uitvoer van varkensvleesch in 1928 ter waarde van 1,1 miljoen f.m., naast een invoer groot 32,4 miljoen f.m., was in 1933 gestegen tot 33 miljoen f.m., terwijl de invoer tot 7,3 miljoen f.m. was teruggelopen.

Toen de landbouwdepressie nog toenam en de prijzen der zuivelproducten bleven dalen, kwam in Dec. 1932 een wet tot stand, welke voor sommige dezer artikelen premies verleende. Voor natuurboter werd in 1933 een uitvoerprijs van 3 f.m. per kg verleend, voor zoover de groothandelsprijs van boter, premie inbegrepen, niet meer dan 23 f.m. per kg bedroeg, en kaas een van 2 f.m. als de groothandelsprijs, premie inbegrepen, niet boven 13 f.m. per kg kwam. Bovendien werd het invoerrecht voor boter in 1933 van 2 tot 5 f.m. en voor 1934 tot 12 f.m. per kg verhoogd. Aangezien deze wetten slechts tot ultimo 1933 van kracht bleven verleende de wetgever in 1934 95 miljoen F.m. als premies om de prijzen van eieren, boter, kaas en varkensvleesch op peil te houden, en in 1935 een gelijk bedrag, naast een van 40 miljoen tot steun van de prijzen voor andere landbouwproducten. Dit totaal van 135 miljoen zoude worden gevonden door belastingen en invoerrechten op veevoederartikelen. In het loopende jaar heeft de wetgever het steunbedrag tot in totaal 85 miljoen f.m. verlaagd.

In de jaren 1929-'35 werd in totaal 334,1 miljoen f.m. voor steun uitgegeven, welk bedrag ongeveer 2 percent uitmaakt van de opbrengst van de landbouwproducten in Finland. Het doel dezer maatregelen was niet bevordering van prijsdumping in het buitenland, maar het houden der prijzen in het eigen land op een loonend peil. Het spreekt overigens van zelf, dat de gevolgde politiek de landbouwprijzen elders verder omlaag moest drukken. Toen daar dan ook overeenkomstige maatregelen werden genomen, en in 1934 dientengevolge de prijzen in Finland verdere daling ondergingen, werd in Mei 1934 tot heffing van belasting op margarineproducten en veevoeder overgegaan, met het doel den boterprijs niet beneden 24 f.m. te doen dalen. De margarinebelasting werd gekoppeld aan de uitvoerprijs voor boter, met een maximum van 6 f.m. per kg. Op aandrang

der margarinefabrikanten werd evenwel de margarinebelasting voor 1934 geschorst op voorwaarde, dat de margarineproductie vrijwillig zou worden beperkt. De invoer van veevoeder werd echter tijdelijk geheel verboden. In December 1934 werd de margarinebelasting intusschen weder ingesteld ten bedrage van 2 f.m. voor margarine, van 1 f.m. voor margarinekaas en kunstreuzeel en van $\frac{1}{2}$ f.m. voor mengvetten. Deze rechten zijn echter op het oogenblik met de helft verlaagd. Op den invoer van eetbare vetten van anderen aard werd, na een tijdelijk verbod van invoer, in April 1934 een invoerrecht ingesteld, met bevoegdheid voor de regeering om deze rechten zoo noodig tot het viervoud te verhoogen. Deze rechten zijn thans nog steeds van kracht.

Ook ten opzichte van den graanbouw heeft de regeering tot steunmaatregelen de toevlucht genomen. In September 1931 werd een wet uitgevaardigd, welke tot einde 1938 van kracht blijft, en de strekking heeft den verkoop van inlandsch graan te bevorderen. Maalderijen, welke vreemde gerst of haver gebruiken, zijn verplicht ook Finsche producten te koopen. Evenzoo moeten importeurs van roggemeel dit met Finsch meel mengen, in een door de regeering te bepalen verhouding. Echter met dien verstande, dat de prijs van het eigen product niet mag stijgen boven dien van het buitenlandsche van gelijke hoedanigheid (invoerrecht inbegrepen). Indien de eigen graanproductie afneemt, kan de regeering de mengverhouding verlagen. De bij den aanvang der oogstperiode vastgestelde verhouding moet echter gedurende deze periode onveranderd blijven. Voor rogge en roggemeel heeft de verhouding gewisseld tusschen 5 en 65 pCt.; voor haver steeg zij in de herfst van 1934 zelfs tot 95 pCt.

De groothandelsprijsindex voor graan viel tot 68 in October 1930, wat de regeering er toe bracht de graanrechten, ten deele in den vorm van schaalrechten, aanmerkelijk te verhoogen voor rogge en tarwe. Het gevolg der genomen maatregelen is geweest, dat Finland in zijn behoefte aan rogge en haver vrijwel geheel zelf is gaan voorzien, en wat tarwe aangaat in 1934 ongeveer 40 pCt. van zijn behoefte heeft kunnen dekken.

Interessant is de wijze, waarop Finland het vraagstuk der op het landbouwbedrijf drukkende schulden heeft geregeld. Het totaal bedrag daarvan was op het einde van 1929 naar raming niet minder dan 5920 millioen f.m., waarvan 2279 millioen hypotheek. De vermindering der productie en de aanzienlijke prijsval hadden tot gevolg, dat in 1929/30 het rendement van den landbouw, voor zover dit kon worden nagegaan, niet meer dan 2.9 pCt. bedroeg, wat natuurlijk onvoldoende was om rente en aflossing der schulden te dekken. Vandaar een sterke toeneming van de executies van boerenbedrijven, van 1623 in 1931 tot 3296 in 1933. De omstandigheid, dat een groot deel der schulden van de boeren op korten termijn liep, bracht de Regeering ertoe in eersten aanleg deze schulden te fundeeren door bemiddeling van de landbouwhypothekbank met steun van de Regeering. Deze zoude nl. de pandbrieven tot maximaal 200 millioen f.m. garandeeren. De bank zou door hypotheekverleening tot een maximum van 70 pCt. der waarde van het bedrijf (resp. 30 pCt. van die van boschgrond en roerende have) de boeren tot aflossing van hun schulden op korten termijn in staat stellen. De ter zake uit te geven pandbrieven zouden $6\frac{1}{2}$ pCt. rente dragen en vrij van belasting zijn teneinde de crediteuren te bewegen deze voor hun nominale waarde te aanvaarden als aflossing van hunne vorderingen. Deze verwachting werd echter niet vervuld, zoodat bij een nadere wet van Maart 1932 de bank werd gemachtigd tot fundeering van kortlopende schulden van boeren, die in financiële moeilijkheden waren geraakt. De crediteuren zouden de keus hebben tusschen conversie van hunne vorderingen in pandbrieven, en het afzien van de opzegging hunner vor-

deringen gedurende een bepaalden termijn. Weigerden zij beide oplossingen, dan zou gedwongen conversie in pandbrieven het gevolg zijn.

Toen de depressie aanhield, werd bij wet van Februari 1933 nog een stap verder gegaan. De bank werd bevoegd om de schulden tot een bedrag van 90 pCt. der waarde van het bezit in pandbrieven, welke tot een bedrag van 300 mill. door den Staat werden gegarandeerd, om te zetten. In verband hiermede werd het bankkapitaal tot 30 mill. verhoogd, waarvan de Staat 18 mill. nam. Toen ook deze regeling nog niet voldoende elastisch bleek, werd bij wet van Juni 1933 de debiteur bevoegd verklaard zijnerzijds den verkoop van zijn goed door te zetten, ook tegen den wil van den crediteur, wanneer zijn schuldenlast dermate groot was, dat fundeering volgens de regelen door de wet gesteld onmogelijk bleek. De rente der pandbrieven werd tevens eerst tot $5\frac{1}{2}$ en later tot 5 pCt. verlaagd, met opheffing van de belastingvrijheid. Deze regeling zou tot ultimo 1936 van kracht blijven. Sedert het in werking treden dezer regelingen in October 1931 werden tot begin 1936 18.493 aanvragen behandeld, waarvan 6818 aanvragen werden ingewilligd tot een totaal bedrag van 459 millioen finmark.

Toen de executies sterk begonnen toe te nemen werd voorts bij wet van Mei 1932 de Staat bevoegd verklaard de boeren zelf te koopen, teneinde de boeren op hun plaatsen te kunnen handhaven. Deze bevoegdheid zou tot ultimo 1934 van kracht blijven, en heeft ertoe geleid, dat 2545 boerderijen in gebruik van hun vroegere eigenaars konden blijven. In Januari 1934 werd de landbouw-hypothekbank bevoegd verklaard zelve geëxecuteerde boerderijen te koopen, wat in den tijd tot begin van dit jaar in 2360 gevallen tot een bedrag van 124 mill. geschiedde. Bovendien is de Regeering ertoe overgegaan om korte schulden tegen hooge rente aangegaan om te zetten in hypotheekschuld tegen lage rente, en werd bij wet van April 1932 beslaglegging op bedrijfsbenodigdheden los van executie van het bedrijf zelf tot einde 1936 verboden. Eindelijk werd de faillissementswet aangevuld in dezen zin, dat de meerderheid van crediteuren een accoord ook tegen den wil van de minderheid zoude kunnen doorzetten, en de mogelijkheid van een dwangaccoord verruimd werd.

Naast deze maatregelen werden nog andere genomen betreffende directe staats hulp in bijzondere gevallen, bevordering van het landbouwbedrijf als zoodanig, kolonisatie, ontwikkeling van den boschbouw en uitvoering van openbare werken tot inperking van de werkloosheid.

Voor grondverbetering werd in de jaren 1928—1935 229 mill. door den Staat uitgegeven, terwijl bovendien aan 200.927 boeren bijdragen tot een bedrag van 187 mill. werden uitgekeerd voor verbetering van 224.253 ha bouwland en van 33.441 ha weiland. Tevens werden tusschen 1927 en 1934 300.871 ha grond ontgonnen. Voor boschbouw werden tusschen 1928 en 1935 986 mill. f.m. door den Staat besteed en in Jan. 1935 werd voor de jaren 1935—'39 nog een jaarlijksch crediet van 35—60 mill. toegestaan, terwijl van het crediet van 350 mill. f.m. in 1932 gevoteerd voor openbare werken ter bestrijding van de werkloosheid 140 mill. ter beschikking van den Minister van Landbouw kwamen. Als gevolg van een en ander is de toestand der boeren aanmerkelijk verbeterd, zoodat het rendement tusschen 1932—'34 van 4.6 tot 6.1 pCt. verbeterde, de loonen stegen en de verschuldigde rente daalde van 8—12 op 5—7 pCt. De index voor prijzen van landbouwproducten (1926 = 100) was van 70 in 1934 tot 79 in Febr. 1936 gestegen en de marge tusschen deze prijzen en kosten en loonen van 14 in 1934 tot 11 pCt. in Febr. 1936 teruggegaan.

C. A. VERRIJN STUART.

ONGEVALLEN IN DE LUCHTVAART.

De ongevallen op de heropende lijn tusschen Amsterdam en Praag en van de „Lappland” in Zweden hebben weer eens de aandacht gevestigd op de veiligheid in het vliegwezen. Ieder vervoermiddel heeft nu eenmaal zijn zorgen, vooral als het nog betrekkelijk nieuw is en de kinderziekten nauwelijks te boven gekomen.

Mag men dan van de luchtvaart verwachten, dat in een vijf en twintig jaar aan alle wenschen van snelheid, comfort en veiligheid is voldaan?

Er zijn een aantal factoren, die beslissen of een bepaalde tak van vervoer bestaansrecht heeft of niet en in welke mate.

De taak van de luchtverkeers-maatschappij is nu een uiterst moeilijke. Snelheid, veiligheid en prijs hangen nauw samen, zoowel van het standpunt van den vervoerder als van dat van den bevrachter. Hier kan alleen een objectieve beoordeeling tot voordeel strekken. Jammer genoeg is daarvan heel weinig sprake. Want hoe paradoxaal het ook moge klinken: de luchtvaart ondervindt de nadeelen van de overgrote publieke belangstelling. Dat is begrijpelijk en die publieke belangstelling zal ongetwijfeld blijven aanhouden, zoolang voortdurend belangrijke verbeteringen en wijzigingen plaats hebben. De vooruitgang is hier bijzonder zichtbaar.

Hoe staat het nu met die drie factoren snelheid, veiligheid en prijs en ook met het daarmee samenhangende verschijnsel: rentabiliteit?

Laten wij beginnen met de *veiligheid*, die zoozeer de aandacht trekt. Hieromtrent bestaan wel eenige statistieken, die ons kunnen inlichten. Vooraf zij er echter op gewezen, dat men niet alle luchtvervoer over één kam mag scheren. Wij dienen onderscheid te maken naar den aard van het transport. Een leger-vliegtuig kunnen wij niet op één lijn stellen met een toeristen- of verkeersvliegtuig. Ook zal een verkeersvliegtuig, dat in geregelde dienst vliegt, aan geheel andere gevaren blootstaan dan een dergelijk toestel, dat deelneemt aan een Melbourne-race of een oceaanvlucht. Ook spelen natuurlijk de geografische gesteldheid van een land, de verspreiding van de landings-terreinen, in het algemeen de gronddienst, enz. een rol van groote beteekenis.

De statistieken over de verkeersongevallen in deze transportgroep hebben het nadeel, dat zij nog te sterk door een toevallige opeenvolging van enkele ongelukken worden beïnvloed. De cijfers zijn nog niet groot genoeg, dat een bepaalde tendens daarin tot een zuivere uitdrukking komt. Voorbeeld: gaat men na het aantal gevlogen mijlen per ongeluk in de Verenigde Staten, telkens voor een periode van 6 maanden, dan krijgen wij de volgende cijfers:

Periode	Gevlogen mijlen per pilootongeluk	Gevlogen passagiermijlen per passagiersongeluk
1e halfjaar 1928	1.121.153	onbekend
2e „ 1928	1.237.768	„
1e „ 1929	1.150.167	„
2e „ 1929	1.226.166	„
1e „ 1930	3.380.545	2.375.664
2e „ 1930	6.680.825	25.741.316
1e „ 1931	4.038.185	5.277.989
2e „ 1931	4.532.510	4.262.746
1e „ 1932	2.466.841	3.870.596
2e „ 1932	5.252.911	9.224.783
1e „ 1933	6.465.530	38.321.196
2e „ 1933	7.159.106	20.359.614
1e „ 1934	3.586.276	5.848.223
2e „ 1934	6.817.223	26.339.197
1e „ 1935	5.745.826	40.714.686
2e „ 1935	11.603.701	17.973.698

Het kan niet anders of de groote fluctuaties in deze cijfers zijn voor een deel aan een „toevallig” groote frequentie van ongelukken in een bepaalde periode toe te schrijven. Zou men alleen de passagiersmortaliteit als maatstaf nemen voor de veiligheid in het vliegverkeer, dan zou men al tot heel verkeerde conclusies kunnen komen. Veel beter is

dan ook uit te gaan van het aantal doodelijke ongelukken aan piloten overkomen, omdat het aantal mijlen door deze categorie gevlogen veel en veel **groter** is.

Nemen wij de cijfers van de „pilot-fatality” tot basis, dan zien wij een gunstige ontwikkeling van het ongelukkencijfer. Een steeds grooter aantal mijlen wordt gevlogen alvorens zich een ongeluk voordoet. Het is een zeer verblijdend teeken, dat niettegenstaande de enorme toeneming van het aantal gevlogen mijlen het aantal ongelukken relatief sterk afneemt en ook absoluut geen stijging te constateeren valt. Om dit aan te toonen dienen de volgende, alweer Amerikaanse, cijfers:

Periode	Gevlogen mijlen	Aantal piloot-ongelukken	Aantal passagiers-ongelukken
1e halfjaar 1928	4.484.612	4	2
2e „ 1928	6.188.838	5	13
1e „ 1929	9.201.338	8	9
2e „ 1929	15.940.161	13	9
1e „ 1930	16.902.728	5	22
2e „ 1930	20.042.475	3	2
1e „ 1931	20.190.925	5	9
2e „ 1931	27.195.002	6	17
1e „ 1932	24.668.414	10	16
2e „ 1932	26.264.553	5	9
1e „ 1933	25.862.120	4	2
2e „ 1933	23.780.425	4	6
1e „ 1934	21.517.658	6	16
2e „ 1934	27.268.893	4	5
1e „ 1935	23.729.128	5	4
2e „ 1935	34.811.105	3	11

Waarschijnlijk maakt men zich van het aantal ongelukken in de luchtvaart een zeer overdreven voorstelling en worden de aan sport- en militaire toestellen overkomen ongevallen verward met die van de civiele verkeersluchtvaart. Als men dan ook zou beweren, dat het verkeersvliegtuig een veilig vervoermiddel is, zou men het risico loopen uitgelachen te worden. Wij zullen nagaan of die spot bestaansreden heeft of niet.

In „Die Grundlagen der Flugsicherung” (1933), uitgave van het „Verkehrswissenschaftliche Institut für Luftfahrt” kan men op blz. 11 de volgende cijfers vinden:

Oorzaken van ongevallen bij verschillende verkeersmiddelen t.o.v. de capaciteit van het bedrijf.

Oorzaken van de ongelukken	Spoorw. en Duitschl.	Zee-scheepv. Engeland	Automobielen Engeland	Vliegtuig-vaste lijn. Ver. Stat.
	Een ongeluk per			
	1000 (loc. km. l)	1000 schip km.	1000 auto km.	1000 vlieg km.
Onderbreking en stoornis door weersinvloeden, branden, mist, baldadigheid	41.800	204	2.755	2.530
Ondeugdelijke bovenbouw, straten, vliegvelden	12.500	—	7.080	4.760
Ondeugdelijk materiaal	10.240	440	7.080	1.520
Verkeerde handhaving van den dienst	3.050	307	683	2.790
Overige oorzaken	12.200	514	—	29.300
Invloeden van buitenaf door bewegingen van andere verkeersmidd.	4.255 ²⁾	—	515 ³⁾	—
Totaal	1.180	80,9	246	605
Aantal machine km. als grondslag dienende ..	1.088,6	122	22.500	75,5

¹⁾ Onder locomotiefkm bij de spoorwegen wordt verstaan de gereden km van de trek- en rangerlocomotieven.

²⁾ Ongelukken op kruiswegen.

³⁾ Te wijten aan voetgangers, fietsers en dieren.

Recapitulereen wij dan zien wij, dat één ongeluk voorkomt per 1.180.000 km bij de spoorwegen, 605.000 km bij de luchtvaart, 246.000 km bij de auto's en 80.900 km bij de scheepvaart.

Wij zijn inderdaad eenigszins verwend door de

spoorwegen. In Duitschland komen, zooals bekend, nogal weinig ongelukken voor bij het spoorwegverkeer en de boven gegeven verhouding is dus zeker niet geflatteerd voor de luchtvaart. Echter zullen ongetwijfeld velen getroffen worden door de bijzonder gunstige cijfers voor het luchtverkeer.

Dat het cijfer der verkeersongevallen bij de spoorwegen in de eerste plaats, doch ook bij de luchtvaart, zoo betrekkelijk laag is, kan toegeschreven worden aan de hechtere, betere organisatie, die men daar doorvoeren kan. Het aantal veiligheidsmaatregelen, dat nageleefd moet worden in het gewone vliegverkeer, is zeer groot (zoowel op den grond als in de lucht) en zij zijn blijkbaar nu reeds streng genoeg om het aantal ongelukken binnen redelijke grenzen terug te brengen. Hieraan wordt in alle landen de grootst mogelijke aandacht besteed en zoowel door nationale- als door internationale regelingen tracht men de veiligheid op te voeren.

Men moet trachten de oorzaken van de ongelukken op te sporen en — indien mogelijk — deze oorzaken wegnemen. Door publicatie van de resultaten van het onderzoek (zooals bijv. in de Vereenigde Staten geschiedt) zal men ertoe bijdragen constructeurs, verkeersmaatschappijen en vliegers paraat te doen zijn tegen tekortkomingen in materiaal, organisatie en kennis. Ongetwijfeld zal onze nieuwe Raad voor de Luchtvaart ook in dit opzicht nuttig werk verrichten.

Gaat men de oorzaken na van ongevallen, die het verkeerswezen in het algemeen treffen, dan vindt men:

1. weersinvloeden,

2. tekortkomingen bij baan, straat, of vliegvelden,
3. ondeugdelijkheid materiaal,
4. verkeerde opvolging instructies,
5. diversen,
6. invloeden van buiten door bewegingen van andere verkeersmiddelen.

Deze opsomming is ontleend aan het reeds genoemde geschrift: „Die Grundlagen der Flugsicherung”; terwijl een dergelijke indeeling ook is te vinden in het „Air Commerce Bulletin”, Vol. 7 No. 9.

Opvallend is nu, dat bij het vliegwezen het aantal ongelukken tengevolge van materiaalfouten vroeger zeer groot was. Tegenwoordig is dat veel minder. In 1932 kon 29.6 pCt. der ongelukken in de Vereenigde Staten aan fouten van de machine worden toegeschreven, thans nog slechts 16.13 pCt. (2e helft 1935).

Daarmede wordt het cijfer van de spoorwegen al aardig benaderd en dat van de scheepvaart verbeterd!

Een andere groote gevaren-factor voor het luchtverkeer is — zooals bekend — de weersgesteldheid. Echter is in de weinige jaren 1932 tot de tweede helft 1935 het aandeel van het weer afgenomen van 30.3 pCt. tot 17.58 pCt. De dienst van de vliegvelden was in de tweede helft 1935 oorzaak van 8.6 pCt. der ongevallen, in 1932 echter nog van 12.6 pCt.

Zoo ziet men dat de tekortkomingen van materiaal en organisatie steeds geringer worden en nu reeds een voldoende mate van veiligheid waarborgen. Het zal nu de zaak zijn van constructeurs en van hen, die het vliegverkeer in handen hebben (op den grond en in de lucht) het ongevallencijfer nog meer te drukken. Hoe vreemd dit ook moge klinken, het is te wen-

MAANDCIJFERS.

Indexcijfers van Nederlandsche aandelen.

Indexcijfers van 12 aandeelengroepen der Amsterdamsche effectenbeurs.

Basis 2 Januari 1929 = 100.

De Bank voor Handel en Scheepvaart te Rotterdam zendt ons onderstaand overzicht:

	Banken	Kunstzijde	Industrie	Electriciteit	Handels-ondern.	Mijnbouw	Olie	Rubber	Scheepvaart	Suiker	Tabak	Thee	Totale beurswaarde
Gem. '29	101.9	73.1	119.-	114.4	95.6	88.6	99.1	100.2	95.-	99.9	87.3	92.7	103.2
" '30	94.2	34.1	90.1	100.4	71.6	63.9	93.1	52.1	71.-	76.2	65.5	74.5	84.3
" '31	73.6	22.7	60.7	83.-	52.2	45.9	52.3	48.2	47.1	46.3	45.5	46.3	55.1
" '32	48.3	13.6	45.6	70.7	38.4	33.4	34.1	17.6	29.3	27.-	25.8	30.8	37.-
" '33	51.5	10.7	48.7	80.7	41.-	40.-	41.-	26.7	28.2	27.4	25.4	39.5	40.5
" '34	47.1	16.7	48.1	77.-	37.7	47.3	39.-	40.6	22.2	23.2	26.2	50.2	39.4
" '35	50.-	14.1	52.1	69.9	39.7	49.4	43.8	43.2	23.7	24.4	29.3	47.1	42.-
Jan. '35	47.4	14.6	50.3	70.3	37.7	48.-	34.9	43.6	21.-	21.7	27.4	49.9	38.6
Febr. "	49.9	14.9	51.7	71.2	39.1	47.-	35.-	43.4	22.4	23.5	27.5	49.-	39.6
Mrt. "	49.7	14.9	50.7	70.8	38.2	44.1	34.1	40.2	21.4	23.-	27.5	44.4	38.7
Apr. "	50.8	15.3	51.7	71.2	39.3	47.-	37.9	41.8	21.6	24.2	26.9	44.9	40.3
Mei "	51.3	14.3	52.8	71.9	39.7	48.2	42.5	43.1	21.4	23.9	25.7	46.6	41.7
Juni "	51.9	14.7	53.9	72.1	41.3	49.5	46.8	47.-	23.1	23.8	28.5	46.7	43.5
Juli "	50.7	14.8	53.8	71.3	40.3	50.-	46.9	45.3	23.3	23.-	29.3	45.5	43.2
Aug. "	50.5	14.3	53.6	70.7	40.2	50.3	49.1	44.2	23.9	23.4	30.5	46.3	43.7
Sept. "	49.-	13.6	51.2	66.6	39.2	50.-	47.2	41.4	24.-	22.8	29.7	46.5	42.2
Oct. "	48.7	12.9	51.1	64.9	38.7	51.3	47.7	42.1	24.9	25.5	30.1	48.6	42.5
Nov. "	50.6	12.7	52.7	68.7	41.1	53.6	52.6	43.4	29.3	29.5	34.-	48.4	45.4
Dec. "	49.9	12.5	52.-	69.7	42.2	53.7	52.5	42.3	28.9	29.6	36.-	48.-	45.2
Jan. '36	52.2	12.8	53.4	71.9	44.6	54.1	56.6	46.9	31.9	32.2	39.2	48.8	47.8
Febr. "	52.8	12.9	54.4	76.2	45.8	54.2	60.5	50.5	31.1	32.3	39.4	50.1	49.3
Mrt. "	52.6	11.9	52.5	74.3	44.2	53.6	59.1	48.7	28.9	31.1	38.1	49.-	48.-
Apr. "	51.8	11.8	52.-	74.3	43.7	53.2	61.1	47.-	27.4	30.4	38.4	47.8	48.1
Mei "	52.-	11.8	52.6	73.6	44.-	51.1	63.8	44.4	26.6	29.1	38.6	46.4	48.6
Juni "	53.1	11.8	53.5	74.1	46.-	52.7	68.3	45.9	29.1	32.7	41.6	45.5	50.8
Juli "	54.-	11.9	53.7	77.9	47.2	52.4	66.3	50.1	29.8	33.7	45.8	47.3	51.1

Indexcijfer der totale beurswaarde 2 Januari 1936 f 2.558.045.500 = 100.

Nadruk verboden.

2 Januari	100.-	4 Maart	104.4	6 Mei	103.9	1 Juli	109.2
8 "	102.1	11 "	103.2	13 "	105.2	8 "	108.6
15 "	104.4	18 "	103.7	20 "	105.5	15 "	109.6
22 "	104.9	25 "	103.9	27 "	106.3	22 "	112.2
29 "	106.2	1 April	105.1	3 Juni	109.9	29 "	112.5
5 Februari	107.8	8 "	104.8	10 "	109.4		
12 "	107.4	15 "	104.9	17 "	110.5		
19 "	107.7	22 "	104.4	24 "	109.8		
26 "	104.3	29 "	101.3				

schen, dat het *percentage* der ongelukken geweten aan persoonlijke fouten van het bedienend personeel zoo groot mogelijk zij. *Relatief* mag dit cijfer nog aanzienlijk stijgen, *absoluut* moet men het trachten te drukken. Immers dan alleen kan men zeggen, dat aan het materiaal en aan het personeel de hoogste eischen zijn gesteld. Dan zal ook het aantal ongelukken tot een minimum zijn beperkt.

J. A. F. CH. H. VAN DEN BROEKE.

AANTEKENINGEN.

Buitenlandsche handel en bewapeningsconjunctuur van Engeland.

In het jaar 1935 heeft de uitvoer van Engeland een stijging vertoond, welke die van den invoer overtrof. In het begin van 1936 is hierin een verandering gekomen en nu de cijfers over het eerste halfjaar 1936 bekend zijn, blijken de invoeren met 12 pCt. en de uitvoeren slechts met 0.6 pCt. te zijn toegenomen. Het passiefsaldo van de handelsbalans is daarmede met £ 38.50 miljoen gestegen tot £ 162.50 miljoen. Het Juli-overzicht van de Westminster Bank wijdt aan dit verschijnsel een hoofdartikel, waaraan wij hiernavolgend het een en ander ontleenen. Zij baseert zich daarbij op de cijfers van de eerste vijf maanden van dit jaar.

De stijgende invoeren zijn vanuit twee gezichtspunten belangrijk. Ten eerste zou er een verminderde bedrijvigheid van de binnenlandsche industrie uit kunnen worden afgeleid. Dit blijkt evenwel niet het geval te zijn, daar de vermeerdeerde invoer meereendeels artikelen betrof, welke niet met Britsche producten concurreeren. Vervolgens is de stand van de betalingsbalans van veel belang, doch een invloed op de wisselkoersen behoeft hier niet te worden verwacht, aangezien deze geneutraliseerd wordt door de, als gevolg van de politieke en economische onzekerheden op het continent, naar Engeland stroomende kapitalen. Waar de export evenwel, afgezien van de gevolgen van de sancties tegen Italië, is teruggelopen, moet alle aandacht aan een verbetering hiervan worden geschonken.

Van de drie hoofdgroepen, voedings- en genotmiddelen, grondstoffen en halfproducten, en afgewerkte producten, is de invoer van grondstoffen en halfabrikaten het sterkst gestegen. Die van afgewerkte producten blijft daar slechts heel weinig onder. Bij alle drie de groepen is, behoudens een enkele uitzondering, de stijging zoowel aan een gestegen waarde, als aan een toegenomen hoeveelheid te danken, al was het percentage van de eerste toeneming het grootst (in de eerste drie maanden van 1936 van alle invoeren een stijging vergeleken met het eerste kwartaal 1935 van 12 pCt. naar de waarde en 8 pCt. naar volumen).

De gestegen invoer van voedings- en genotmiddelen is, wat het volumen betreft, aan gestegen koopkracht te danken, terwijl de gestegen prijzen een herstel van meer normale verhoudingen tusschen de prijzen van landbouwproducten en die van indus-

trieele producten zijn, wat de landbouwbevolking ten goede komt.

Van de grondstoffen blijkt alleen de invoer van rubber van 1935 op 1936 te zijn verminderd, wat aan een daling van aanwezige voorraden moet worden toegeschreven, aangezien het verbruik niet verminderd is. De grootste vermeerdering had plaats bij wol, nl. van £ 20.163.938 tot £ 24.781.515. Hoewel de hoeveelheid is toegenomen, is deze stijging voornamelijk aan hogere prijzen te wijten. Naar hoeveelheid is de invoer van ruwe katoen het sterkst gestegen (van 468 miljoen lb. tot 604 miljoen lb.). De hoeveelheid ijzererts is van 1.847.000 ton tot 2.412.000 ton gestegen. De invoeren van andere metalen zijn, behoudens een enkele uitzondering als bijv. zink en halfbewerkte koperproducten, eveneens toegenomen. Hout werd meer ingevoerd als gevolg van de vraag van de bouwbedrijven.

De in meerdere mate ingevoerde grondstoffen worden door de Westminster Bank toegeschreven aan de toegenomen industriële bedrijvigheid. Ook de stijgende invoer van machinerieën (in de eerste vijf maanden van 1936 met 36 pCt. vergeleken bij het overeenkomstig tijdvak van 1935) is hierop terug te voeren.

De in alle drie de groepen tot uiting komende toeneming van den import wordt een gunstig verschijnsel geacht. Ten eerste toch is zij (afgezien van de prijsstijging) een gevolg van den gezonden toestand van de binnenlandsche industrie en de verwachtingen van de industrieelen, dat deze toestand zal aanhouden; ten tweede is zij veroorzaakt door de toenemende koopkracht en, zooals gezegd, betreft het meereendeels producten, welke of niet, of niet in voldoende mate in Engeland zelf worden voortgebracht, zoodat geen concurrentie aan het Engelsche bedrijfsleven wordt aangedaan.

* * *

In een artikel in de Frankfurter Zeitung van 19 Juli jl. wordt eveneens de ontwikkeling van den Engelschen buitenlandschen handel in beschouwing genomen, mede gedurende de maand Juni. De invoeren zijn in die maand met 2.2 pCt., de uitvoeren daarentegen met 12 pCt. tegenover de maand Mei verminderd.

De invoeren zijn nog 17 pCt. grooter dan die van Juni 1935, en de vermindering in Juni is dus min of meer toevallig; de uitvoeren evenwel bereikten het laagste punt sedert de laatste twee jaar, hetgeen kenteeknend wordt genoemd voor een ontwikkeling van den buitenlandschen handel, welke niet alleen het gevolg is van sancties of andere moeilijkheden. Bij een vergelijking van de belangrijkste uitvoeren naar Italië met die van het eerste halfjaar 1935 blijkt namelijk een verlies tengevolge van de sancties van slechts ca. £ 3 miljoen, waarvoor in verschillende gevallen nog andere afzetmogelijkheden in de plaats zijn gekomen. Zwaar getroffen werden eigenlijk alleen de Engelsche steenkolenmijnen (vnl. Zuid-Wales).

AANVOER VAN GRANEN.

(In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	26 Juli 1 Aug. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	26 Juli 1 Aug. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	1936	1935
Tarwe	11.130	606.919	520.847	—	8.311	9.897	615.230	530.744
Rogge	1.568	141.166	124.803	—	1.976	281	143.142	125.084
Boekweit	2.785	17.978	12.933	—	350	—	18.328	12.933
Mais	14.312	435.574	459.258	100	91.920	77.484	527.494	536.742
Gerst	10.985	184.475	173.920	—	12.240	20.916	196.715	194.836
Haver	329	54.923	82.905	—	680	1.660	55.603	84.565
Lijnzaad	19.431	135.788	115.492	—	124.154	243.532	259.942	359.024
Lijnkoek	450	33.267	29.093	—	175	—	33.442	29.093
Tarwemeel	637	21.042	12.178	110	5.556	3.999	26.598	16.177
Andere meelsoorten	200	19.899	16.338	—	1.076	1.948	20.975	18.286

De Frankfurter Zeitung zoekt de verklaring van den zoo veranderden Engelschen buitenlandschen handel in de daar sinds eind 1935 heerschende bewapeningsconjunctuur. Afgezien van kleine uitzonderingen, zijn de invoeren van industriele grondstoffen sterk gestegen, waarbij die voor bewapeningsdoel-einden een bijzondere plaats innemen (nikkel, ijzer en staal). In den vermeerderden invoer van eind-producten komt dit ook tot uiting. De invoer van werktuigen, voornamelijk uit Duitschland en de Vereenigde Staten, was grooter dan in de beide voorafgaande halve jaren samen. De meerdere invoer van voedings- en genotmiddelen (behalve vleesch) wordt ook in dit artikel een gevolg van gestegen koopkracht genoemd. Ten aanzien van den gestegen invoer van verschillende eindproducten uit de Vereenigde Staten wordt nog gewezen op de stijging met 2 pCt. van het Pond Sterling tegenover den Dollar in het loopende jaar.

Ook de verminderde uitvoer wordt aan de bewapening toegeschreven. De uitvoeren van de zware industrie zijn sterk afgenomen, ten behoeve van dringende binnenlandsche behoeften. De katoenindustrie heeft er evenzeer de gevolgen van ondervonden. Ondanks verminderden buitenlandschen afzet gaat het dezen tak van de textielindustrie de laatste maanden veel beter. De prikkel van de bewapeningsconjunctuur is ook het opnemingsvermogen voor verbruiks-goederen in Engeland ten goede gekomen. De gemakkelijke binnenlandsche afzet en de moeilijkheden, welke den export in den weg worden gelegd, moesten zoo wel tot een zekere exportmoehheid leiden.

Het wordt begrijpelijk geoordeeld, dat men in Engeland deze ontwikkeling met bezorgdheid gadeslaat, want een bewapeningsconjunctuur mag lang of kort duren, het zal steeds een tijdelijk verschijnsel blijven, hetwelk in belangrijke mate het risico van „Fehlinvestionen” met zich brengt. En in de tegenwoordige omstandigheden zal een eenmaal verloren gegane markt van uitvoerproducten niet zoo gemakkelijk teruggewonnen worden; zoodat het wel eens mogelijk kan zijn, dat het Engelsche bedrijfsleven, na het wegvallen van den kunstmatigen stimulans, een blijvend verlies zal blijken te hebben geleden.

Op de betalingsbalans van Engeland hebben dus in de eerste helft van dit jaar twee belangrijke factoren gewerkt, die elkaar waarschijnlijk eenigszins in evenwicht hebben gehouden. Immers, tegenover het gestegen passiefsaldo van de handelsbalans stond een zeer belangrijke kapitaalimport, die hoofdzakelijk uit de goudlanden afkomstig is. Indien de toestand zich zoo zou wijzigen, dat een belangrijk deel van het naar Londen gevluchte kapitaal weer zou terugvloeien en het verschijnsel van de vergrooting van het passiefsaldo van de handelsbalans dan nog zou bestaan, dan zouden deze krachten elkaar niet meer compenseeren, maar cumulatief in dezelfde richting werken en daardoor de gevolgen van de bewapeningsconjunctuur op de betalingsbalans scherper tot uiting laten komen.

S.

De buitenlandsche handel van Japan op een keerpunt.

Moeilijkheden bij den Japanschen buitenlandschen handel.

De Tokiosche courant „Asahi” heeft begin Juli een groot aantal verantwoordelijke personen tot een openbare bespreking van het handelsvraagstuk bijeengebracht, waaronder de Ministers van Buitenlandsche Zaken, van Nijverheid, van Financiën en van Landbouw, de Gouverneur van de Bank van Japan, de presidenten van de voornaamste bank, van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Yokohama, de Nippon Yusen Kaisha, de directeur van de Japansche handelsliga en anderen. Met een uittreksel van hetgeen daar werd besproken, aldus (Zie vervolg op pag. 574.)

STATISTIEKEN.

BANKDISCONTO'S.

Ned. (Disc. Wissels. 3 7 Juli '36	Lissabon .... 4½ 5 Mei '36
Bk. (Bel. Binn. Eff. 3½ 7 Juli '36	Londen ..... 2 30 Juni '32
(Vrsch. in R.C. 3½ 7 Juli '36	Madrid ..... 5 9 Juli '35
Athene ..... 7 14 Oct. '33	N.-York F.R.B. 1½ 1 Feb. '34
Batavia ..... 4 1 Juli '35	Oslo ..... 3½ 22 Mei '33
Belgrado ..... 5 1 Febr. '35	Parijs ..... 3 9 Juli '36
Berlijn ..... 4 22 Sept. '32	Praag ..... 3 1 Jan. '36
Boekarest ..... 4½ 15 Dec. '34	Pretoria .... 3½ 15 Mei '33
Brussel ..... 2 16 Mei '35	Rome ..... 4½ 18 Mei '36
Boedapest ..... 4 28 Aug. '35	Stockholm .. 2½ 1 Dec. '33
Calcutta ..... 3 23 Nov. '35	Tokio .... 3.285 7 Apr. '36
Dantzig ..... 5 21 Oct. '35	Weenen ..... 3½ 10 Juli '35
Helsingfors ..... 4 3 Dec. '34	Warschau ... 5 26 Oct. '33
Kopenhagen .... 3½ 22 Aug. '35	Zwits. Nat. Bk. 2½ 3 Mei '35

OPEN MARKT.

	1936				1935	1934	1914
	1 Aug.	27 Julij 1 Aug.	20/25 Juli	13/18 Juli	29 Julij 3 Aug.	30 Julij 4 Aug.	20/24 Juli
Amsterdam Partic. disc.	1½/8	1½/8-5/8	1½/8-13/16	1½/8-2½/8	4½/8-5½/4	3¼-7/8	3½/8-3½/16
Prolong.	—	1¼-1½	1½	1½	3¾-4¾	1	2¼-3¼
Londen Daggeld ..	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1¾-2
Partic. disc.	17/32-9/16	17/32-9/16	17/32-9/16	9/16-5/8	9/16-5/8	3¼-13/16	4¼-3¼
Berlijn Daggeld ..	3¼-1½	2½-3¼	2½-7/8	2½-3¼	3-5	4½-5½	—
Maandgeld	2¾-3¼	2¾-3¼	2½-7/8	2½ 7/8	2¾-3¼	3½-5	—
Part. disc.	2½	2½	2½	2½	3	3¼	2½-1½
Warenw. ...	4-¼	4-¼	4-¼	4-¼	4-¼	4-¼	—
New York Daggeld 1)	1	1	1	1	1	1	1¾-2½
Partic. disc.	¼	¼	¼	¾	¾	¾	—

1) Koers van 31 Juli en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
28 Juli 1936	1.47½/16	7.38½/8	59.27½	9.72½	24.81½	100½
29 „ 1936	1.47½	7.38½	59.25½	9.71½	24.82½	100½
30 „ 1936	1.47½	7.38½/16	59.25½	9.71½	24.83	100½
31 „ 1936	1.47½/16	7.38½	59.24	9.71½	24.82	100½
1 Aug. 1936	1.47½/16	7.38½	59.24	9.70½	24.82	100½
3 „ 1936	1.47½	7.38½	59.23½	9.70½	24.81½	100½
Laagste d.w.1)	1.47	7.37¾	59.22	9.69	24.80	100
Hoogste d.w.1)	1.47½	7.38½	59.26	9.73	24.84	100½
Muntpariteit	1.469	12.1071	59.263	9.747	24.906	100

Data	Zwitserland *)	Weenen *)	Praag 1)	Boekarest 1)	Milaan **)	Madrid **)
28 Juli 1936	48.10	—	6.10	1.10	—	—
29 „ 1936	48.09½	—	6.10	1.10	—	—
30 „ 1936	48.07½	—	6.10	1.10	—	—
31 „ 1936	48.07	—	6.10	1.10	—	—
1 Aug. 1936	48.04	—	6.10	1.10	—	—
3 „ 1936	48.05	—	6.11	1.10	—	—
Laagste d.w.1)	48.02	—	6.09	1.05	—	—
Hoogste d.w.1)	48.12	27.85	6.14	1.15	11.60	—
Muntpariteit	48.003	35.007	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm *)	Kopen-hagen *)	Oslo *)	Helsing-fors 1)	Buenos-Aires 1)	Montreal 1)
28 Juli 1936	38.07½	32.97½	37.10	3.25	40½	1.47½
29 „ 1936	38.07½	32.97½	37.10	3.25	40½	1.47½
30 „ 1936	38.07½	32.97½	37.10	3.25	40½	1.47½
31 „ 1936	38.05	32.95	37.07½	3.25	40½	1.47½
1 Aug. 1936	38.07½	32.97½	37.12½	3.25	40½	1.47½
3 „ 1936	38.07½	32.95	37.10	3.25	40½	1.47½
Laagste d.w.1)	37.95	32.90	37. —	3.22½	40	1.47
Hoogste d.w.1)	38.15	33.05	37.20	3.27½	40½	1.47½
Muntpariteit	66.671	66.671	66.671	6.266	95½	2.1878

*) Noteering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave.

In 't 1ste of 2de No. van ieder maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
28 Juli 1936	5,01 ^{27/32}	6,60%	40,28	67,97
29 „ 1936	5,02 ^{3/32}	6,60%	40,28	68, —
30 „ 1936	5,01 ^{21/32}	6,60%	40,27½	68, —
31 „ 1936	5,01¼	6,58%	40,26	67,93
1 Aug. 1936	5,01½	6,58%	40,26	67,95
3 „ 1936	5,01 ^{21/32}	6,59%	40,24	67,91½
5 Aug. 1935	4,95½	6,63%	40,40	67,90
Muntpariteit ..	4,86	3,90%	23,81½	40½/16

een hoeveelheid en tegen een prijs, welke de overige landen, en speciaal Engeland, sterk alarmeerden. Japan verbouwt zelf geen katoen. Het importeert deze uit Britsch-Indië en de Vereenigde Staten, de fijnere soorten uit Egypte en in geringe mate uit China. Kort geleden heeft het ook zijn intrede gedaan in den wolhandel. Evenals bij katoen het geval was, bleek het zich speciaal op de productie van goedkope wollen stoffen toe te leggen. Deze industrie is tot een dergelijken omvang ontwikkeld, zoowel voor de binnenlandsche markt als voor uitvoer, dat Japan een belangrijk kooper op de Australische wolweelingen is geworden.

Behalve zijn beroemde zijde, katoenen weefsels en katoenen garens exporteert het thee, geraffineerde suiker, lucifers, porcelein, papier, kolen, kamfer en verschillende scheepsartikelen.

Voor zoover betreft de klassen van de bevolking, welke tevreden zijn met rijst en visch, kan Japan zelfgenoegzaam worden genoemd t.a.v. de voedselvoorziening in een normaal seizoen. D.w.z. het produceert meer rijst dan het verbruikt en de nabije zeeën, welke gemakkelijk bereikbaar zijn, leveren een overvloed van vischsoorten op. Fruit is er eveneens in overvloed en van buitengewoon goede kwaliteit, zooals o.a. de beroemde dadeldruim, welke aan het einde van de vorige eeuw in Europa bekend werd.

In Japan, evenals elders, zijn belangrijke deelen van de bevolking niet tevreden met een diët op rijst en visch. Bijgevolg importeert Japan tarwe uit Canada, meel uit Australië, en lijnkoeken voor veevoer uit het naburig China. Wanneer de rijsttoegst, welke, wat de opbrengst betreft, zeer verschillend uitvalt, niet in de eigen behoefte kan voorzien, importeert Japan groote hoeveelheden rijst uit Britsch-Indië en Birmah. Suiker wordt in hoofdzaak uit Nederlandsch-Indië en de Philippijnen ingevoerd, doch Japan produceert ook zelf iets op Formosa. Petroleum en benzine komen voornamelijk uit de Vereenigde Staten. Japan zal derhalve, evenals

Engeland, verplicht zijn afzetgebieden voor zijn artikelen te zoeken, indien het de verschillende goederen, welke het voor eigen behoefte noodig heeft, wil kunnen betalen.

De maritieme bewapeningsuitgaven.

Rectificatie. In E.-S.B. van 29 Juli jl. is in het staatsje betreffende de tonnage-verhouding van handels- en oorlogsvloten in de tweede kolom van pag. 558 het opschrift van de derde cijferkolom verkeerd weergegeven. Dit moet als volgt luiden:

„Verhouding tusschen 100 Br. R. T. handelsvloot-tonnage en de oorlogsvloot-tonnage in tonnen.”

ONTVANGEN BOEKEN.

Einführung in die Konjunkturstatistik door Prof. Dr. J. Müller. (Jena 1936; Gustav Fischer. Prijs R.M. 3.60).

Voor al de gevaren, die aan het verzamelen en beoordeelen van statistische gegevens kleven, wordt de aandacht gevestigd. Het eerste deel behandelt de schommelingen in het economisch leven als voorwerp voor de statistiek; het tweede deel geeft een overzicht van de voor de conjunctuurbeoordeling belangrijkste statistieken.

De schrijver wijst er nadrukkelijk op, dat het geen zin heeft zooveel mogelijk statistische gegevens te verzamelen, maar dat deze reeksen in logisch verband met elk moeten worden gebracht. Dit wordt dan nader uitgewerkt aan de hand van het conjunctuurschema van Spiethoff.

De Deutsche herbewapening door J. J. G. Baron van Voorst tot Voorst, generaal-majoor, adjudant in b.d. van H. M. de Koningin. (Den Haag 1936; Moorman's Periodieke Pers).

Een interessante beschouwing over de snelle uitbreiding van de Deutsche bewapening. De organisatie en de strategie worden uitvoerig behandeld. Het is jammer, dat de marine, die zich eveneens sterk uitbreidt, buiten beschouwing is gelaten, omdat anders een vollediger beeld ware verkregen. Desondanks biedt deze publicatie voldoende materiaal om een goeden indruk van de Deutsche bewapening te verkrijgen.

IN GROOTHANDELSPRIJZEN (De volledige statistiek werd het laatst opgenomen in E.-S. B. van 29 Juli j.l.)

	ZUIVEL EN EIERN										METALEN													
	BOTER per kg Leeuwarder Comm. Noteering		BOTER p. kg Hefving Crisis Zuivel-Centr.		KAAS Edammer Alkmaar Fabriekskaas kl. m/merk per 50 kg.		EIERN Gem. not. Eiermijn Roermond p. 100 st.		KOPER Standaard Locoprijzen Londen per Eng. ton		LOOD Locoprijzen Londen per Eng. ton		TIN Locoprijzen Londen per Eng. ton		IJZER Cleveland Foundry No. 3 f.o.b. Middlesh. per Eng. ton		GIETERIJ-IJZER (Lux III) p. Eng. t. f.o.b. Antwerpen		ZINK Locoprijzen Londen per Eng. ton		GOUD cash Londen per ounce fine		ZILVER cash Londen per Standard Ounce	
	fl.	%	fl.	%	fl.	%	fl.	%	£	%	£	%	£	%	sh.	%	sh.	%	£	%	sh.	%	pence	%
1925	2,31	100,0	—	—	56,-	100,0	9,18	100,0	62.1/6	100,0	36.8/6	100,0	261.17/-	100,0	73/-	100,0	67/-	100,0	36.3/6	100,0	85/6	100,0	32 1/8	100,0
Jan.'36	0,57	24,7	0,95	16,80	3,00	4,04	44,0	20.16/6	33,5	9,6/-	25,5	125.6/6	48,0	41/-	56,2	33/6	50,0	8.15/6	24,3	140/11	164,8	12	11 3/16	37,4
Feb. "	0,61	26,4	0,92 1/2	17,37 1/2	3,10	3,37 1/2	36,8	21.3/6	34,1	9.13/-	26,5	123.8/6	47,1	41/-	56,2	33/6	50,0	9.3/6	25,4	140/10	164,7	11 13/16	36,8	
Mrt. "	0,46	19,9	1,04	17,70	31,6	2,69	29,3	21.12/6	34,8	9.19/6	27,3	127.12/6	48,7	41/-	56,2	33/6	50,0	9.13/-	26,7	141/-	161,9	11 13/16	36,8	
Apr. "	0,44	19,0	1,02 1/2	16,82 1/2	30,0	2,49	27,1	22.5/6	35,9	9.14/-	26,6	125.17/-	48,1	41/-	56,2	33/6	50,0	9.3/-	25,3	140/9 1/2	164,7	12 1/8	37,7	
Mei "	0,47	20,3	0,99	18,75	33,5	2,52	27,5	22.6/6	36,0	9.9/6	26,0	123.12/-	47,2	41/6	56,8	33/6	50,0	8.18/6	24,7	140/1 1/2	163,9	12 2/8	38,5	
Juni "	0,57	24,7	0,8 1/2	20,20	36,1	2,69	29,3	22.4/-	35,8	9.2/6	25,1	112.5/-	42,9	41/6	56,8	33-6	50,0	8.14/6	24,1	138/11 1/2	162,5	12 1/16	37,5	
Juli "	0,60	26,0	0,81 1/2	19,35	34,6	2,91	31,7	22.15/-	36,6	9.14/6	26,7	114.4/6	43,6	44/6	61,0	33/6	50,0	8.7/-	23,1	138/9 1/2	162,3	12	37,4	
Aug. "	0,60 1/2	26,0	0,75	20,00 1/2	35,7	3,15	34,3	23.1/6	37,2	10.1/6	27,7	112.17/-	43,1	44/6	61,0	33/6	50,0	8.9/-	23,4	138/10	162,4	11 15/16	37,2	
Sept. 1932	79	K.G. La Plata; van 26 Sept. 1932 tot 5 Febr. 1934	Manitoba No. 2; van 5 Febr. 1934 tot 6 Juli 1935	80 kg La Plata. 3) Tot Jan. 1928	Western; vanaf Jan. 1928	2 Oct. 1933	No. 2 Canada. 4) Tot Jan. 1928	Maiting; van Jan. 1928 tot 9 Febr. 1931	American No. 2, van 9 Febr. 1931 tot 23 Mei 1932	64/5 K.G. Zuid-Russische. 5) 1928. 6) 25 Juli. 7) 1 Aug. 8) 30 Juli. 9) 31 Juli. 10) 4 Aug.														

IN GROOTHANDELSPRIJZEN.

	BOUWMATERIALEN						KOLONIALE PRODUCTEN													
	VURENHOUT basis 7" f.o.b. Zweden/Finland per standaard van 4.672 M ³ .		S T E E N E N				CACAO G.F. Accra per 50 kg c.i.f. Nederland		COPRA Ned.-Ind. f. m. s. per 100 kg Amsterdam		KOFFIE Robusta Locoprijzen Rotterdam per 1/2 kg.		RUBBER Standaard Ribbed Smoked Sheets loco Londen per lb.		SUIKER Witte kristal-suiker loco R'dam/A'dam per 100 kg.		THEE Aff. N.-I. theev. A'dam gem. pr. Java- en Sumatrathee p. 1/2 kg.		INDEXCIJFER	
	f	%	f	%	f	%	sh.	%	f	%	cts.	%	Sh.	%	fl.	%	cts.	%	100.0	100.0
1925	159,75	100,-	15,50	100,-	19,-	100,-	42/6	100,-	35,87 1/2	100,0	61,375	100,0	2/11,625	100,0	18,75	100,0	84,5	100,0	100.0	100.0
Jan.'36	63,00	39,4	8,25	53,2	10,-	52,6	14/-	32,9	11,12 1/2	31,0	13	21,2	-4,125	11,6	4,32 1/2	23,1	39,50	46,7	35,5	30,9
Feb. "	63,00	39,4	8,-	51,6	9,50	50,0	14/3	33,5	10,62 1/2	29,6	13	21,2	-4,375	12,3	4,12 1/2	21,3	38,50	45,5	35,6	30,6
Mrt. "	64,25	40,2	8,-	51,6	10,25	54,0	14,-	32,9	9,77 1/2	27,2	13	21,2	-4,5	12,6	3,92 1/2	20,9	37,25	44,1	35,8	29,9
Apr. "	65,00	40,7	8,-	51,6	10,25	54,0	14/4	33,7	9,72 1/2	27,1	13	21,2	-4,5	12,6	3,97 1/2	21,2	36,50	43,2	35,6	29,8
Mei "	65,00	40,7	8,-	51,6	10,25	54,0	15/3	35,9	9,52 1/2	26,6	13	21,2	-4,5	12,6	3,65	19,5	37	43,8	35,2	29,9
Juni "	68,00	42,6	7,75	50,0	10,-	52,6	17/11	40,2	9,90	27,6	13	21,2	-4,5	12,6	3,85	20,5	36,50	43,2	35,3	31,0
Juli "	71,25	44,6	7,-	45,2	9,25	48,7	17/11	40,2	10,47 1/2	29,2	13,12 1/2	21,4	-4,475	13,3	3,70	19,7	36,25	42,9	35,9	31,1
Aug. "	72,00	45,1					16(117)	39,8	10,50	29,3	13	21,2	-4,6875	13,2	3,62 1/2	19,3	36,25 1/2	42,9	36,1	30,8
Sept. "	72,00	45,1							10,75	30,0	13	21,2	-4,6875 1/2	13,2	3,62 1/2	19,3	36,2	42,9	36,2	30,8

Alle Pondennoteringen vanaf 21 Sept. '31 zijn op goudbasis omgerekend; de Dollarnoteringen vanaf 20 April '33 zijn in verhouding van de depreciatie den Dollar t.o.v. den Gulden verlaagd.

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	18 Juli 1936	25 Juli 1936	27 Juli 1936	1 Aug. 1936	1 Aug. 1936
				Laangste	Hoogste	
Alexandrië..	Piast. p. £	97 1/2	97 1/2	97 3/8	97 3/8	97 1/2
Athene	Dr. p. £	528	528	527	529	528
Bangkok...	Sh. p. tical	1/10 3/8	1/10 3/8	1/10 3/8	1/10 3/8	1/10 3/8
Budapest 1) ..	Pen. p. £	27	27	26	28	27
Buenos Aires 2)	p. peso p. £	18.37 1/2	18.15	18.00	18.25	18.05
Calcutta	Sh. p. rup.	1/6 1/2	1/6 1/2	1/6 3/32	1/6 5/32	1/6 1/2
Constantin ..	Piast. p. £	624	624	624	625	625
Hongkong ..	Sh. p. \$	1 31 1/2	1 31 1/2	1 29 1/2	1 31 1/2	1 29 1/2
Kobe	Sh. p. yen	1 21 1/32	1 21 1/32	1 2	1 2 1/16	1 21 1/32
Lissabon	Escu. p. £	110 3/8	110 3/8	109 3/8	110 3/8	110 3/8
Mexico	\$ per £	17.90	17.90	17.40	18.40	17.90
Montevideo 3)	d. per £	24 1/4	24 1/4	24	24 1/2	24 1/4
Montreal	\$ per £	5.03 1/4	5.01 3/4	5.01 1/4	5.02 1/4	5.01 3/4
Rio de Janeiro 4)	d. per Mil.	2 25 1/32	2 25 1/32	2 25 1/32	2 25 1/32	2 25 1/32
Shanghai ...	Sh. p. \$	1 2 1/2	1 2 1/2	1 2 1/2	1 2 1/2	1 2 1/2
Singapore ..	id. p. \$	2 4 5/8	2 4 5/8	2 4 1/8	2 4 1/4	2 4 5/8
Valparaiso 5)	\$ per £	130	130	130	130	130
Warschau ...	Zl. p. £	26 1/2	26 1/2	26 3/8	26 3/4	26 1/2

1) Offic. not. 6 Juli 1934. 2) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen, 2 Juli 1708. 3) Offic. not. 18 Juli 39; 30 Juli 38 1/2; 31 Juli 38 1/2; 1 Aug. 38 1/2. 4) Id. 11 Mrt. 1935 4 1/4. 5) 90 dg. Vanaf 28 Aug. laatste „export“ notering.

ZILVERPRIJS

Londen	(N York)
28 Juli 1936..	19 1/16 44 3/4
29 „ 1936..	19 1/16 44 3/4
30 „ 1936..	19 1/16 44 3/4
31 „ 1936..	19 1/16 44 3/4
1 Aug. 1936..	19 1/16 —
3 „ 1936..	— 44 3/4
5 Aug. 1935..	— 67 3/4
27 Juli 1914..	24 1/16 59

GOUDPRIJS 2)

Londen	
28 Juli 1936....	138 11
29 „ 1936....	138 10
30 „ 1936....	138 9 1/2
31 „ 1936....	138 9 1/2
1 Aug. 1936....	138 8
3 „ 1936....	—
5 Aug. 1935....	—
27 Juli 1914....	84 10 3/4

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$ p. oz. fine. 3) in sh. p. oz. fine

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen.	23 Juli 1936	31 Juli 1936
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandische Bank	f 43.868.154,84	f 41.839.994,64
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	413.477,50	840.388,43
Voorschotten op ultimo Juni 1936 a/d. gemeent. verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der ger. fondsbel., alsmede op. op de belastingen en op de vermogensbelasting	5.887.202,10	5.887.202,10
Voorschotten aan Ned.-Indië	109.225.965,95	102.750.033,57
Idem aan Suriname	12.366.353,03	12.271.300,20
Kasvord weg. creditverst. a/h. buitenl. Daggeldleeningen tegen onderpand ..	117.354.006,13	116.621.056,07
Saldo der postrek. v. Rijkscomptabellen	12.000.000,—	12.500.000,—
Vord. op andere Staatsbedrijven 1)	27.093.701,50	28.624.619,40
Verstr. ten laste der Rijksbegr. kasgeldleeningen aan gemeenten (saldo)	5.218.491,85	5.823.521,69
	38.113.190,80	38.113.190,80

Verplichtingen

Voorschot door De Ned. Bank ingev. art. 16 van haar octrooi verstrekt	—	—
Schuld a. d. Bank voor Ned. Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 430.964.000,—	f 430.964.000,—
Schatkistpromessen in omloop	96.090.000,—	96.090.000,—
Zilverbons in omloop	1.171.143,50	1.169.958,—
Schuld op ultimo Juni 1936 aan de gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsb. alsmede op. op die bel. en op de vermogensbelasting ..	—	—
Schuld aan Curaçao 1)	837.650,88	834.656,56
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenf. 1)	1.153.614,94	26.712.246,01
Id. a. h. Staatsbedr. der P.T. en T. 1)	73.520.405,02	73.549.860,40
Id. aan andere Staatsbedrijven 1)	620.508,50	—
Id. aan diverse instellingen 1)	104.245.537,37	104.093.671,51

1) In regk.-crt. met 's Rijks Schatkist.

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Vorderingen: 1)	25 Juli 1936	1 Aug. 1936
Saldo Javasche Bank	f 7.938.000,—	f 6.333.000,—
Saldo b. d. Postchèque- en Girodienst	451.000,—	288.000,—
Verplichtingen:		
Voorschot 's Rijks kas e. a. Rijksinstell. ..	109.432.000,—	99.974.000,—
Schatkistpromessen in omloop	1.250.000,—	4.250.000,—
Schatkistbiljetten in omloop	2.000.000,—	2.000.000,—
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds	1.264.000,—	1.264.000,—
Idem aan de Ned.-Ind. Postspaarbank	922.000,—	805.000,—
Belegde kasmiddelen Zelfbesturen	880.000,—	880.000,—
Voorschot van de Javasche Bank	—	—
1) Betaalmiddelen in 's Lands Kas op 18 Juli 1936 f 50.287.000,—.		

SURINAAMSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opelschb. schulden	Discont.	Div. reke-ningen 1)
27 Juni 1936..	759	1.209	461	607	1.417
20 „ 1936..	759	996	473	604	1.387
13 „ 1936..	759	1.072	524	605	1.394
6 „ 1936..	757	1.175	540	597	1.404
30 Mei 1936..	753	1.228	492	596	1.408
1 Juli 1914..	645	1.100	560	735	396

1) Sluftp. der activa.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 3 Augustus 1936.

Activa.		
Binnel. Wis- f	Hfdbk. f	25.937.772,57
sels, Prom. f	Bijbnk. „	746.014,70
enz. in disc. f	Ag.sch. „	2.958.772,36
		f 29.642.559,63
Papier o. h. Buitenl. in disconto		—
Idem eigen portef. f		2.184.500,—
Af: Verkocht maar voor debk. nog niet afgel. „		—
		2.184.500,—
Beleeningen) Hfdbk. f 86.827.665,63 1)		
incl. vrsch.) Bijbnk. „ 8.095.226,84		
in rek.-crt.) Ag.sch. „ 35.655.492,41		
op onderp. f		f 130.578.384,88
Op Effecten	f 125.132.263,51 1)	
Op Goederen en Spec. „	5.446.121,37	130.578.384,88 1)
Voorschotten a. h. Rijk		—
Munt, Goud	f 124.603.150,—	
Muntmat., Goud ..	526.621.792,04	
	f 651.224.942,04	
Munt, Zilver, enz. „	20.915.321,65	
Muntmat., Zilver ..	—	672.140.263,69 1)
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds		39.541.272,13
Gebouwen en Meub. der Bank		4.600.000,—
Diverse rekeningen		5.170.903,52
Staat d. Nederl. (Wetv. 27,5/32, S. No. 221) ..		11.958.329,12
		f 895.816.212,97

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefonds	3.105.769,04
Bijzondere reserve	6.300.000,—
Pensioenfonds	10.262.279,74
Bankbiljetten in omloop	771.808.060,—
Bankassigatiën in omloop	11.395,58
Rek.-Cour. { Het Rijk f 28.885.883,10	
saldo's: { Anderen „ 53.639.024,06	
	82.524.907,16
Diverse rekeningen	1.803.801,45
	f 895.816.212,97

Beschikbaar metaalsaldo .....

Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is .....

Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht .....

1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) .....

2) Waarvan in het buitenland .....

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opelschb. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-kings-perc.
	Munt	Muntmat.				
3 Aug. '36	124603	526.622	771.808	82.536	330.829	76
27 Juli '36	124604	517.493	748.290	95.251	326.524	78,5
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54
Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse reke-ningen 1)	
3 Aug. 1936	29.643	—	130.578	2.184	5.171	
27 Juli 1936	35.087	—	123.624	2.184	4.380	
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509	

1) Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opelschb. schulden	Beschikb. metaal-saldo
1 Aug. '36 *)	108.260		157.590	28.310	33.900
25 Juli '36 *)	107.950		156.090	28.100	34.274
4 Juli 1936	88.061	20.012	158.936	27.165	33.633
27 Juni 1936	88.061	19.468	156.328	23.069	35.770
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842
Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaalb.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse reke-ningen 1)	Dek-kings-percentage
1 Aug. '36 *)	2.870	75.480	10.870	58	
25 Juli '36 *)	2.260	75.090	10.630	59	
4 Juli 1936	2.696	11.376	56.732	10.700	58
27 Juni 1936	1.807	11.156	52.066	10.336	60
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

1) Sluftp. activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.